

AKTUALNI OSVRTI

Trošimo li previše na lijekove?

MARIJANA BAĐUN, Institut za javne financije, Zagreb

Vlada je nedavno najavila sustavno rješavanje problema **dugovanja bolnica** prema veledrogerijama. U ovom se osvrtu, nakon kratke analize potrošnje lijekova u Hrvatskoj, ističe neophodnost postojanja detaljnijih i transparentnijih statističkih podataka o rashodima u hrvatskom zdravstvu, osobito za bolničku zdravstvenu zaštitu. Osim toga, nužno je analizirati tržište posebno skupih lijekova i istražiti načine kontrole stalnog porasta javnih izdataka za lijekove bez da se pritom naruši kvaliteta zdravstvene zaštite.

Prema nedavnom dogovoru predstavnika **Vlade** i veledrogerija, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO) bolnicama će uplatiti 500 mil. kn iz Državne riznice s ciljem podmirenja dijela dugovanja veledrogerijama koja prema posljednjim dostupnim podacima iznose više od **4,2 mlrd. kn**. Već je ustaljena praksa da bolnice gomilaju dugove, a veledrogerije strpljivo čekaju (i dočekaju) intervenciju Ministarstva financija. Institut za javne financije je prije dvije godine objavio **analizu** tržišta lijekova i financijskog položaja farmaceutskih kompanija u Hrvatskoj. Naglašeno je da bolnice moraju smanjiti dospjele nepodmirene obveze racionalnim poslovanjem, ali i da je potrebno obaviti analizu poslovanja poduzeća iz područja veleprodaje i maloprodaje lijekova (osobito ljekarni).

Tablica 1. Potrošnja lijekova u Hrvatskoj, 2014.-2019.

	Ukupna potrošnja lijekova (u mlrd. kn)	Potrošnja lijekova financiranih putem HZZO-a (u mlrd. kn)	Udio posebno skupih lijekova u ukupnim izdacima HZZO-a za lijekove (u %)	Udio izdataka za lijekove HZZO-a u ukupnim rashodima HZZO-a za zdravstvenu zaštitu (u %)	Udio ukupne potrošnje lijekova u BDP-u (u %)
2014.	5,0	3,9	16,3	19,2	1,51
2015.	5,3	3,9	19,4	19,2	1,55
2016.	5,8	4,1	22,6	20,4	1,65
2017.	6,1	4,5	25,8	21,7	1,67
2018.	6,6	4,8	30,2	22,5	1,73
2019.*	7,6	5,6	34,2	24,0	1,90

Izvor podataka: HALMED, HZZO, DZS i izračun autorice.

* Podatak o ukupnoj potrošnji lijekova u 2019. preliminaran je i neslužben, a konačni podaci HALMED-a bit će javno dostupni krajem kolovoza 2020.

U spomenutoj je analizi objašnjeno kako funkcionira tržište lijekova u Hrvatskoj, osobito način određivanja cijena lijekova, a ovdje ćemo se ponovno ukratko osvrnuti na potrošnju lijekova. Podatke o potrošnji lijekova u Hrvatskoj moguće je pronaći u godišnjim izvješćima HZZO-a i Hrvatske agencije za lijekove i medicinske proizvode (HALMED). HZZO objavljuje podatke o izdacima za lijekove na

recept i posebno skupe lijekove, dok HALMED prati ukupan promet lijekova.¹ Odabrani pokazatelji za razdoblje od 2014. do 2019. nalaze se u Tablici 1.

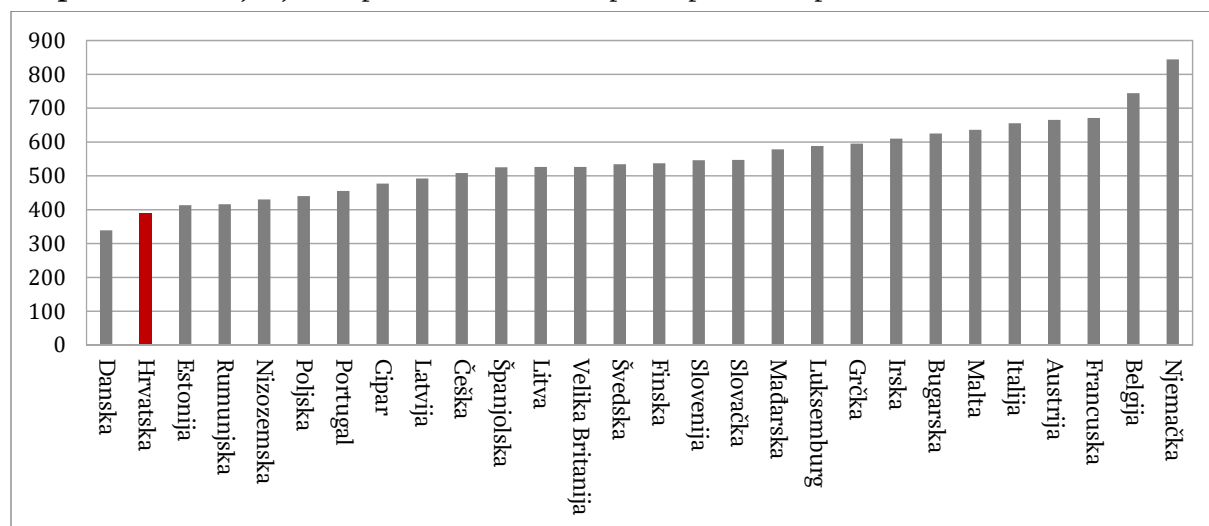
Prema neslužbenim podacima, ukupna potrošnja lijekova u 2019. iznosila je 7,6 mlrd. kn. Izdaci HZZO-a za lijekove, prema objavljenom godišnjem izvješću, bili su 5,6 mlrd. kn. Izdvajamo neke trendove za razdoblje 2014.-2019. i dodatne pokazatelje iz **izvješća** HALMED-a:

- potrošnja lijekova (u kn) u promatranom je razdoblju rasla, a naročito je velik porast udjela posebno skupih lijekova u ukupnim izdacima HZZO-a za lijekove (s 16% u 2014. na 34% u 2019.);
- udio izdataka za lijekove HZZO-a u ukupnim rashodima HZZO-a za zdravstvenu zaštitu povećao se s 19% na 24%;
- udio ukupne potrošnje lijekova u BDP-u porastao je s 1,5% na 1,9%;
- oko tri četvrtine ukupne vrijednosti potrošnje lijekova odnosi se na izdatke za lijekove koje financira HZZO;
- udio izdataka za bezreceptne lijekove u ukupnoj potrošnji lijekova u 2018. bio je 8%;
- bolnička potrošnja lijekova čini oko 40% ukupne vrijednosti potrošnje lijekova (HALMED-ovo **izvješće** za 2018.);
- lijekovi za liječenje zloćudnih bolesti i imunomodulatori u 2018. činili su jednu četvrtinu ukupne potrošnje lijekova (u kn) i imaju najveći porast potrošnje.

Porast izdataka za posebno skupe lijekove ne iznenađuje jer se na tržištu javlja sve veći broj novoregistriranih inovativnih lijekova koji su vrlo skupi, a HZZO ih sve više uvrštava na listu lijekova koji se financiraju iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Ujedno raste i broj korisnika tih lijekova. Svim će zemljama u budućnosti biti izazov omogućiti ih pacijentima, a ujedno pritom i obuzdati porast rashoda te osigurati da odabrani lijekovi imaju dobre kliničke rezultate u odnosu na potrošen novac, odnosno da je njihova primjena opravdana.

Potrošnju lijekova u Hrvatskoj korisno je promatrati u međunarodnom kontekstu (grafikon 1). Podaci OECD-a o potrošnji lijekova ne sadrže bolničku potrošnju te bi položaj Hrvatske i ostalih zemalja zasigurno bio drugačiji kad bi se i ta stavka uključila, no bez toga je Hrvatska na dnu zemalja Europske unije s 388 USD po stanovniku (prema paritetu kupovne moći). Samo Danska ima manju potrošnju (339 USD), a na vrhu ljestvice je Njemačka s 844 USD po stanovniku. Danska i Nizozemska prema gospodarskoj razvijenosti odudaraju od skupine zemalja s najmanjom potrošnjom, a obje su ujedno provele i mjere racionalizacije potrošnje lijekova.

Grafikon 1. Potrošnja lijekova po stanovniku u USD prema paritetu kupovne moći u 2018.

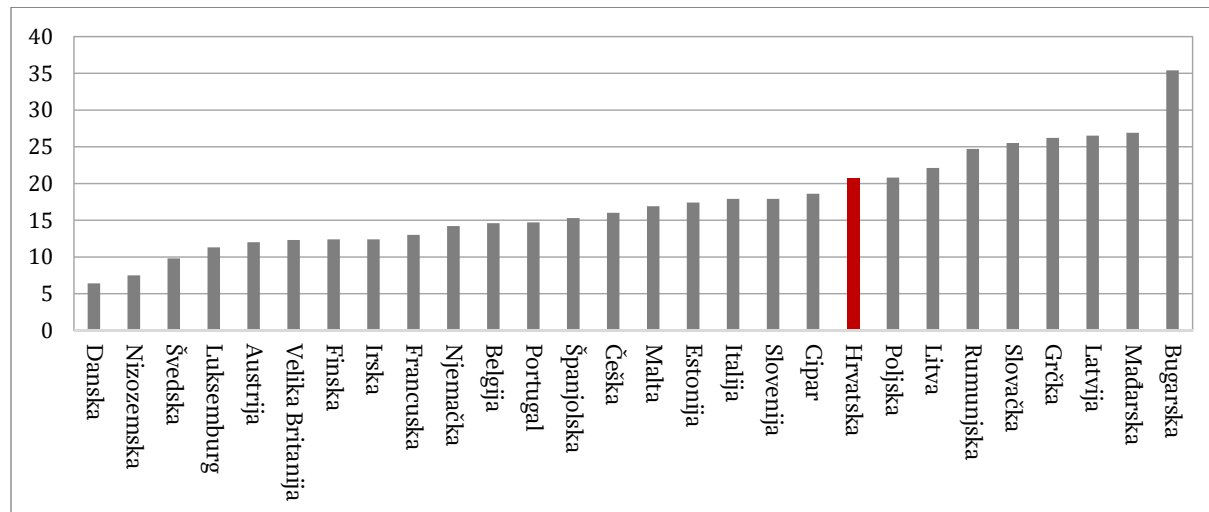
Napomena: podaci ne uključuju bolničku potrošnju. Podatak za Maltu je za 2017., a za Nizozemsku 2019.

Izvor: OECD.

¹ Potrošnja lijekova koju objavljuje HALMED temelji se na podacima o prometu lijekova iz svih ljekarni, uključujući bolničke, te specijaliziranih prodavaonica za promet na malo lijekovima u Hrvatskoj. Za razliku od podataka HZZO-a, ona uključuje i bezreceptne lijekove (OTC – *over the counter*), ali i lijekove na recept koji nisu na listi HZZO-a.

No, analizira li se udio potrošnje lijekova u ukupnim rashodima za zdravstvo (također bez uključivanja bolničke potrošnje lijekova), tada je Hrvatska u gornjem vrhu ljestvice s relativno visokim udjelom od 21% (Grafikon 2). Prednjači Bugarska, a na dnu su opet Danska i Nizozemska. Premda to ovdje nije grafički prikazano, slično je i s udjelom potrošnje lijekova u BDP-u (bez bolničke potrošnje) koji je za Hrvatsku 2018. iznosio 1,4%, otprilike kao u Portugalu, Španjolskoj i Rumunjskoj, dok je u Danskoj i Nizozemskoj iznosio 0,7%.

Grafikon 2. Udio potrošnje lijekova u ukupnom rashodima za zdravstvo u 2018. (u %)

Napomena: podaci ne uključuju bolničku potrošnju. Podatak za Maltu je za 2017., a Nizozemsku za 2019.

Izvor: OECD.

Porast potrošnje lijekova sam po sebi nije problem. Potražnja za lijekovima raste zbog sve raširenijih kroničnih bolesti, starenja stanovništva i pojave novih mogućnosti liječenja. No, važno je istražiti kako optimalno koristiti sredstva za lijekove, odnosno provjeriti efikasnost lijeka u odnosu na njegovu cijenu, a to je cilj farmakoekonomike koja u Hrvatskoj nije dovoljno razvijena. Prema **istraživanju** na uzorku zemalja OECD-a, moguće mjere ograničavanja porasta potrošnje lijekova su: 1) smanjivanje proizvođačkih cijena lijekova; 2) rezanje veleprodajnih i maloprodajnih marži; 3) veća participacija korisnika u plaćanju cijene lijeka; 4) revidiranje načina određivanja cijene lijekova; 5) praćenje učinaka lijekova i uzimanje toga u obzir prilikom ponovnog određivanja cijena; 6) prebacivanje na generičke lijekove kad god je moguće, itd.²

Osim navedenih preporuka za Hrvatsku je osobito važno i da HZZO počne objavljivati više detaljnih podataka o rashodima za zdravstvenu zaštitu – ponajprije bolničku. Također je potrebno istražiti tržište posebno skupih lijekova i provjeriti u kojoj se mjeri koriste generički lijekovi koji su troškovno efikasniji. S obzirom da Hrvatska ne stoji dobro prema zdravstvenim pokazateljima poput stope smrtnosti od raka i kardiovaskularnih bolesti, čini se kako je ključno više raditi na ranom otkrivanju i prevenciji bolesti, što bi također utjecalo na visinu potrošnje lijekova. Pravo pitanje nije trošimo li previše ili premalo nego trošimo li učinkovito, a ranije je **istraživanje** pokazalo kako postoje brojne neučinkovitosti u hrvatskom zdravstvu.

² Za više informacija o mjerama ograničavanja javne potrošnje lijekova vidjeti **publikaciju** Europske komisije “Cost-containment policies in public pharmaceutical spending in the EU”.